

16-10-2009, harksitting Stjoergroep Hoekstra

091016 [2]

Bydrage fan de FFU (ynsprekker foarsitter Tom Dykstra, âld-dosint pedagogyk) op de harksitting fan de *Stjoergroep Hoekstra* dy't in advys útbringe moat oan it Ryk om safolle mooglik foech op it mêd fan de Fryske taal nei de Provinsje Fryslân te desintralisearjen, op freed, 16 oktober yn it provinsjehûs. Dy bydrage moast yn it Hollânsk holden wurde fanwegen de gearstalling fan de stjoergroep. It ferslach dêrfan stiet hjir yn telegramstyl ûnder.

Doel van de FFU als oudervereniging: het nastreven van een volwaardige plaats van het Fries in het onderwijs. Vandaag gevraagd voor het **speciaal onderwijs** (Expertise Centra).

1. Wettelijke situatie

De *Rijkscommissie Fries in het Buitengewoon Onderwijs* bepleit in 1981 in zijn eindrapport dat in het leerplan:

1. het Fries mede als voertaal wordt gebruikt en
2. de kinderen in aanraking worden gebracht met de Friese taal en cultuur.

In de ISOVSO (1982) werd alleen de verplichting opgenomen van het *in aanraking brengen van de Friese taal en cultuur*.

In de huidige wet op de Expertise Centra is deze regeling vervallen - zonder een voorstel daartoe - en wordt alleen de facultatieve mogelijkheid geboden. Achteruitgang dus!

2. Praktijk

Inspectierapport 2006:

Van de 15 Friese scholen voor speciaal onderwijs in de categorieën 2, 3, en 4 (geen verplichting):

- geven 2 scholen het als vak;
- zijn de meeste scholen niet van plan hun werkwijze te veranderen en
- heeft één school een taalbeleidsplan.

Conclusie: geen meertaligheid / Friestalige kinderen geen moedertaalondersteuning.

3. Onderzoek

School Lyndensteyn (categorie 3, 4-20 jaar, lichamelijk en meervoudig gehandicapt) wil *tweetalig* zijn: populatie 50% Friestalig, 50% anderstalig.

Vraag: Kan dit bij meervoudig gehandicapte kinderen? En bij niet-aangeboren hersenbeschadigingen (nah)?

Literatuurstudie RUG: **Meertaligheid op School Lyndensteyn (2008)**

Tot de jaren '70 was het antwoord: te zwaar; negatie van het Fries.

Sindsdien: positief t.a.v meertaligheid. Leidt tot een betere cognitieve ontwikkeling en een hoger metalinguïstisch bewustzijn (flexibeler met taal en bewuster van grammaticale fouten)

Dat is afhankelijk van:

1. een goed taalaanbod in beide talen
2. de beheersingsniveau eerste taal
3. de motivatie van kind en omgeving

Dit geldt ook voor kinderen met taalleerproblemen en nah:

- geen cognitieve overbelasting
- moedertaal moet goed ontwikkeld worden
- ook als steun bij alle vakken

Als taalgebieden in de hersenen beschadigd zijn, wordt een meertalige ontwikkeling moeilijker.

4. Probleem: de uniforme wet- en regelgeving

a. Voorbeeld: positie Fries in WEC.

Reparatie wetgeving WEC: in art. 18 toevoegen:

De scholen in de provincie Fryslân geven met redenen omkleed aan op welke wijze in alle leerjaren aandacht wordt besteed aan de Friese taal en cultuur.

a. *Subsidiariteitsbeginsel* toepassen.

Niet eerst **landelijke** regelgeving, die geen rekening houdt met de Friese situatie (pedagogische, ontwikkelingspsychologische en maatschappelijke argumenten).

Maar: op **provinciaal** niveau worden voorstellen gedaan van wet- en regelgeving (opleiding, uitvoering, handhaving) die door de rijksoverheid worden bekrachtigd in het kader van het *Europees Handvest* en de erkenning van de Friezen als *nationale minderheid*.

Anno 2009, een *voorbeeld*:

Nog steeds worden jonge Friestalige kinderen in een voor hen minder bekende taal, het Hollands, *getest* en wordt besloten tot wel of niet taalachterstand, terwijl deze kinderen vaak helemaal geen achterstand in de eigen taal hebben (taalrepressie).

Speciale kleuterschool: nog steeds wordt een praktijk gehanteerd waarbij in het beste geval ouders van Friestalige kinderen nog net niet wordt gevraagd om thuis voortaan niet langer het Fries, maar het Hollands als voertaal te nemen. De school gaat daarbij uit van het standpunt

dat zichzelf eentalig ‘Nederlands’ (Hollands) moet zijn. Door de moedertaal niet te ondersteunen, wordt de taalontwikkeling van deze kinderen moedwillig belemmerd onder het mom van professionaliteit.

Naar aanleiding van een aantal vragen tijdens de hoorzitting:

5. Draagvlak

Er is een sterk draagvlak voor een goede positie van het Fries in het onderwijs, dat zich meer **emotioneel** dan **rationeel** uit.

a Friestaligen durven niet voor hun taal op te komen door het opgedrongen minderwaardigheidsgevoel (in het openbare leven bepalen de Hollandstaligen de taalkeuze). Sinds de Napoleontisch tijd ziet de Hollandstalige meerderheid het gebruik van het Fries als een onvaderlandslievende actie: ‘Wij leven toch in Nederland!’

b. De meeste Hollandstalige nieuwkomers in Fryslân blijven éentalig Hollands, terwijl de Friestaligen op hoog niveau tweetalig moeten zijn. Het onderwijs reproduceert en legitimeert deze ongelijke taalmachtsverhoudingen. Veel Friestaligen hebben zich bij deze situatie neergelegd (het is altijd al zo geweest), maar gevoelsmatig niet.

6. Autonomie

Vooraf de scholen in de wat grotere plaatsen in Fryslân misbruiken de onderwijsvrijheid om het vak Fries links te laten liggen. Onderwijsvrijheid slaat echter niet op de wettelijke eisen van deugdelijkheid (dan zou dit bijv. ook gelden voor het vak rekenen of Nederlandse taal, maar de inspectie leert beter), maar op de levensbeschouwelijke richting en de ped.-did. inrichting van het onderwijsleerproces.

7. Onderwijsachterstand

In het vergelijkend onderzoek van B. van Ruyven naar de kwaliteit van de Friese onderwijsresultaten wordt bij ‘taal’ slechts het Hollands gemeten, terwijl ruim de helft van de kinderen Friestalig is. Uitdrukkelijk is steeds door de onderzoekers gesteld dat het Friestalig-zijn in het onderzoek niet als verklarende factor is gevonden. Omdat eeuwenlang de Friese bevolking door de Hollandstalige meerderheid in het algemeen slecht Nederlands is verweten, heeft genoemd onderzoek negatief gewerkt als het gaat om een goede positie van het Fries in het onderwijs.

Gecomplieerder dan in het onderzoek van Van Ruyven (ouders hebben te weinig ambitie; onvoldoende kwaliteit van scholen) zijn een aantal factoren van belang als het gaat om de zogenaamde onderwijsachterstanden:

1. Door de sociaal-economische situatie in de provincie verdwijnen de hoger opgeleide jongeren (**braindrain**). Dit drukt het gemiddelde van de schoolprestaties in vergelijking met landelijke cijfers op de CITO-toetsen.

2. De scholen in Fryslân hebben onvoldoende ingespeeld op de tweetaligheid door de moedertaal te negeren in het onderwijs. Achterstand is niet ontstaan doordat er Fries werd gegeven, maar doordat er geen kwalitatief goed **tweetalig** onderwijs werd gegeven.
3. De **taaloverdracht** in de Friestalige gezinnen is negatief beïnvloed doordat de ouders geen goed onderwijs in eigen taal tijdens hun schooltijd hebben genoten (vicieuze cirkel).
4. Behalve een lager ambitie-niveau vergeleken met ouders uit de Randstad speelt ook een veel **slechtere bereikbaarheid van hogere vormen van voortgezet onderwijs** een grote rol.

8. Conclusie

Het geheel overziende is de conclusie, dat niet zozeer de ‘achterlijke ouders en ouderwetse scholen’ gezorgd hebben voor achterstand, maar dat de overheid, het beleid (onderwijs, sociaal-economisch) zelf mee verantwoordelijk is. Daarom moet de rijksoverheid (zie bijvoorbeeld de vernietigende rapporten van de *Raad van Europa* en het *Consultatief Orgaan*) het beleid naar een lagere overheid (de Provincie Fryslân) **decentraliseren in de vorm van medewetgeverschap**. Te vaak betekent een uniforme regeling voor het hele land een grote bedreiging voor de kwaliteit van het meertalig onderwijs en de positie van het Fries als autochtone taal (levend cultureel erfgoed) in Nederland. Voor een gedegen analyse en oplossingen betrekking hebbend op alle taaldomeinen verwijs ik naar ons ‘*Oanfalsplan Frysk - Nei in fersterking fan de posysje fan it Frysk yn alle maatskiplike domeinen*’, Drachten/Ljouwert, okt. 2008, 2de druk

Elk kind heeft in het onderwijs als basis recht op zijn moedertaal. Elke taalminderheid heeft recht op onderwijs in eigen taal en geschiedenis in een land dat zich democratisch wil noemen.

Th. Dijkstra

Us *Oanfalsplan* is troch Hiemstra oanbean frou Waanders, lid fan de stjoergroep dy’t foardroegen is troch de Provinsje. En Dykstra hat de stjoergroep de boppeneamde literatuerstúdzje oer *Meertaligheid op School Lyndensteyn* en twa brieven dy’t de FFU oan de Twadde Keamer stjoerd hie, oerlange, omdat dy’t krekt oanjouwe wat wy foarsteane. Sjoch op ús webstek by ‘Utgeande brieven 2009’ of:

Klik op: [FFU-Europeesk Hânfêst, sfjû en bmû oan TK, 240809.pdf](#) om ús brief fan 24-08-2009 oan de Twadde Keamer te iepenjen.

Klik op: [KO-Acht ferbetterpunten Fryske taal en kultuer.pdf](#) om de te realisearjen winsken fan it *Konsultatyf Orgaan* te iepenjen (bylage by ús brief fan 24-08-2009).

Klik op: [FFU-Tapassen Hânfêst, 150908.pdf](#) om in widweidich *brief* fan de FFU oer it tapassen fan it *Europeesk Hânfêst foar Minderheidstalen* (‘European Charter for Regional or Minority Languages’) troch it Ryk yn it ûnderwiis en oare maatskiplike domeinen. Mei it útfieren fan de 48 bepalingen dy’t it Ryk ûnderskreaun hat, is in protte mis, seit in *Kommisje fan Saakkundigen* fan de *Ried fan Europa*. De FFU lit De Haach dúdlik witte dat it oars en better moat. Sjoch ek by: ‘Brieven útgien 2008’: **15-09-2008 > Twadde Keamer en Kabinet: It Hânfêst moat better en flugger útfierd wurde** (bylage by ús brief fan 24-08-2009).